

Koliko zemlje naj gospodar privošči setvi žita, koliko pa živinski klaji?

Prva reč umnega kmetovanja je prava razmera me žitom in klajo, ali z drugimi besedami: umen gospodar seje žita le toliko, da gospodarstvo njegovo ne trpi škode zavaljo premalo klaje. Ta škoda ni le škoda za letos ali drugo leto, ampak pozná se čedalje bolj prihodnja leta, ker žito izmolze zemljo, da je leto za letom pridelka manj. Zemlja je res dobra mati; al če boš leto za letom jej v setvi žita najboljšo moč izpival, hiral ti bo, če jo tudi gnojiš, ker tisti drobci, ki se iz njega napravljajo v zemlji za živež žitni, se ne delajo tako hitro kakor ti misliš.

Treba je tedaj, da se na ravno tisti njivi ne prideluje zmirom leto za letom žito, ampak da se po umnem redu menja žito s klajo. To je dobrota za zemljo, pa tudi za to, da si prideluje gospodar več klaje za živino.

Prava razmera med žitom in klajo je po potrjenih skušnjah ta, da se tretji del navadnega polja za klajo odloči, to je, če ima, postavimo, gospodar 12 oralov (johov) polja, mora 4 orale odločiti za deteljo, peso ali kako drugo živinsko klajo. Ako ima gospodar zraven teh 4 oralov živinske klaje še senošet ali travnikov, toliko bolje je; vendar je skor gotovo, da s samo mrvo in slamo, ako ne prideluje tudi druge živinske klaje, bo komaj izhajal, da bi mogel živino skoz in skoz le v hlevu brez paše rediti. Po „gmajnah“ živino na pašo goniti poleti ne kaže modrega gospodarja; naj le dobro pomisli, kako malo živeža dobiva živina na gmajni, koliko pa potrosi gnoja po potih, ki mu je za polje tako krvavo potreben. Na višo stopinjo poljedelstva se bojo naše kmetije le tedaj povzdignile, ako gospodar na dva orala celega svojega zemljišča more rediti eno govedo. Kakor sedaj kmetujemo, ne moremo reči, da s 5 orali zemlje to dosežemo. Tudi tam, kjer so gospodarji visoko stopinjo v živinoreji dosegli, kakor v Holandiji, Holstajnu itd., imajo kmetje, kakor pri nas, svoje kmetijske pregovore. En tak pregovor vam hočem povedati na priliko: „Živina več potrebuje skrbí in opazbe kakor otrok, ker otrok ima jezik in lahko pové, kaj mu je in kaj hoče; živina pa nič ne more povedati.“ Čeravno je tak pregovor dosti prenapet in lahko se reče, nečlovešk, vendar to nam kaže, kako ondi skrbijo gospodarji za svojo živino, katera jih redí. Drug pregovor je: „Najprej moramo skrbeti za deteljo, mrvo itd., da živina klaje dobi, potem še le moramo skrbeti za svoj živež.“

Prijatelj! povej mi odkritosrčno, če znaš dobro računati; ali imaš res kaj več dobička od tega, ako seješ žito in ga v jeseni prodaš par mernikov, pa si ga na spomlad za seme moraš morebiti dražje spet kupiti, namesto da bi si bil izredil kravo ali vola in ga prodal? Reci, kaj je boljše? Če si za prodano živinče več denarja skupil, si boš zmirom lahko žita kupil, — ali si pa moreš za prodano žito kravo ali vola kupiti? Menda ne. Vsaj iz Ogerskega in celó iz Rusije in Amerike dobaja dandanes toliko žita v naše dežele, da nam ni skrbí, kje bi ga dobili.

Namen teh vrstic je zato ta, spodbosti naše kmete k premišljevanju: ali jim ne kaže, da bi opustili staro kopito in po pravi razmeri pridelovali na njivah žita in klaje. Ako imamo več klaje, moremo več živine rediti, in živina se zmirom lahko v denar spravi; od druge strani pa umno vrstimo na polji klajo z žitom, in tako damo njivam nekoliko počitka, da jih ne izpiva v eno mero le žito. Naše njive bojo postale potem rodovitnije. Ako po takem iz nadveletnega obdelovanja polj prestopimo na triletno, bo to na-

šemu kmetijstvu dobro djalo in ta korak gotovo ne bo prevelik, ako se ozremo v druge dežele, kjer je nasedmetno in naosemetno obdelovanje navadno. Če le storimo ta mali korak, bomo sčasoma mi ali naši nasledniki storili dve in tri stopinje dalje, in prav bo za našo deželo. Verjemite mi! J. F. S.

Oklic Kranjskim konjerejcem.

Kdor gospodarjev hoče svojega žebca spuščati za plačilo, mora zato dovoljenje (licenco) od dotične komisije dobiti.

Komisija, katera bo take žebce preiskavala, bo:

▼ Radoljici 21. dne tega meseca,

▼ Kranji 22. dne tega meseca,

▼ Kamniku 24. dne tega meseca,

▼ Ljubljani 26. dne tega meseca (na spodnjih Poljanah v živinozdravnišnici.)

Če komisija najde posebno lepih žebcev težkega Pincgavskega plemena, bode dva za državne namene kupila.

Kdor tedaj ima žebca za pleme pripravnega, naj ne zamudi ga komisiji pripeljati na ogled, da dobí licenco ali, če je posebno lep, ga prodá za dober denar.

Politične stvari.

Počitnice državnega zbora.

O božiči so šli poslanci na počitnice, ki bodo trajale še nekoliko dni.

Neposredno, to je, ne po deželnih zborih v državni zbor — kakor deželne ustave velevaljo — voljeni poslanci obhajajo po takem letos brez prenehanja sesije že 5 božičnih praznikov.

Ako se vprašajo poslanci ustavoverne stranke, kako so spolnovali obljube, katere so delali leta 1873. svojim volilcem, jim je odgovor na to vprašanje moral zelo kaliti božično veselje.

Sedanji državni zbor bi bil imel mnogo na novo stvarjati, mnogo na novo oživljati. V prestolnem govoru se mu je pokazal pot, po katerem bi imel hoditi. „Povzdigniti gospodarsko blagostanje, pospeševati trgovstvo in obrtstvo“ — to se je najbolj povdarjalo v prestolnem govoru. Vlada, ki je sama osnovala prestolni govor, je nastopila svojo službo pod posebno ugodnimi izgledi. Bil je takrat prišel Avstriji čas italijanskega bahaštva Kalijostrovega, čas, ko se novci kujejo sami po sebi, in morebiti se je našim ministrom že sanjalo o onih dnevih, ko ob praznicah vsak kmet ima v loncu kokoš, in vsak borzijanec fazana.

Kako grozno so takrat obrekovali Hohenwarta! „Ta kavalir v kuti — so pisarili ustavaški časniki — saj ni razumel razmer novega časa!“ Teško je bilo pri njem izkoledovati dovoljenja za ustanovitev različnih švindelnih bank in železnic, in kar se celó tiče ordnov, ni se dalo dobiti od njega ničesar. Ministerstvo Lasser-Auerspergovo je bilo bolj postrežno. Kedar je nastopilo vlado, si je stavilo nalog, slehernega dne dati dovoljenje za ustanovitev kakih dveh bank. Ker ob ponedeljkih „Wiener Zeitung“ ne izhaja, prinašala je ob torkih po štiri take koncesije. Ako se vzame v poštev, da je sedanja vlada že poldrugo leto opravljala svojo službo, ko je prišel „veliki krah“, se razvidi, da se je dalo v tem času blizo 1100 koncesij za ustanovitev delniških društev. Ako se, na priliko, računa, da ima vsako tako društvo delniški (akcijski) kapital treh milijonov goldinarjev, znaša to pomnoženje národnega imetka za 3300 milijonov gold. avst. vr. Nu, in pri vsem tem

bi živeli v Avstriji še nezadovoljniki? — Kako pre-
vzetno se je govorilo o fevdalcih! Javno so takrat tr-
dili po svojem prepričanju moderni državni vitezi, da so
fevdalci spravili državo do brezna pogube, in kakor re-
šilci so se vèdli Abelesi, Jeitelesi, Königswarterji, Wo-
dijanerji, Springerji in enaki tovariši. Kaj so bili Schwar-
zenbergi, Harrachi, Nostitzi, Haugwitzki proti tem novim
baronom in vitezom, kateri so nosili milijone kar v
žepih pri sebi! „Denar je vladar svetá“; mi imamo
novce in zato vladamo svet in tudi državo Avstrijo.
Blizo tako je bilo geslo tedanjih dni. Vlada pa se je
seló veselila vspehov, katere je pridobila tako po ceni.
Minister de Pretis se je iznebil svojim prednikom nad-
ležnega deficita in smel si je dovoliti marsikak presežek
pri sestavi državnega proračuna. Minister Lasser je stal
na svoje sreče vrhuncu, kajti zvišanje plač državnim
uradnikom, za katero se je on potezal, se je vresničilo.
Knez Auersperg mu je izpolnil vse želje, kajti njemu
je bilo najbolj pri srcu, osrečiti národe v Avstriji, da
bi zvesti postali obstoječi ustavi, katere najvrednejši
zastopnik je bil sam in je še sedaj. Tudi za vojnega
ministra je bilo dovolj denarja. Škoda le, da že takrat
niso bili izumljeni Uchacijevi topovi, plačati bi se bili
morebiti mogli z delnicami ene ali druge banke. Kako
prijetno je bilo v takih okoliščinah postati Avstrijski
ljudski zastopnik, lahko si vsakdo misli. Vlada, katera
je kar čez noč s peresom pridobila milijarde, morala je
biti vsakemu volilnemu aspirantu magnet, kajti, kedo
je znal, kaj prinese prihodnost!

A prišel je znani „hudobni krah“. — Kartne
hišice švindlarskih bank so se podrle, milijarde je po-
brala slana še prej, nego so se vsotvarile. V Ghetti,
pravem pravcatem stolnem mestu gospodarskega na-
predka, kjer kaže Merkur svoje zlatnike, se je vnel
ogelj in ves svet se je klical na pomoč, da bi gasil.
Pred vsem so se zdaj oči obračale na vlado. Državna
brizgalnica bila bi morala in je res tudi pozneje začela
delati, da ne bi popolnem pogorela borza in z njo „go-
spodarstveni napredek“, kateri je bil začetek in konec
vladi sami.

Umeteljnost Kalijostrova je na hip izgubila svojo
moč. Vsakdo je poznal talmi zlato, katero se je ko-
valo, in se je branil ga jemati. Kaj je bilo zdaj narav-
niše, nego apelacija do vlade, da bi dala iz davkovske
blagajnice čistega zlatá. Vlada se je v tej zadevi obr-
nila do državnega zbora, in on, ki se imenuje „gospo-
darskega napredka pospeševalec“, dovolil je za prvi
obrok 80 milijonov goldinarjev davkinih novcev, da bi
se pomoglo borznemu siromaštvu. V različnih obrokih
so se dajale tudi še daljne podpore prijateljskim želez-
ničnim društvom, dokler se ni državi, ker so se jej v
tem vsled trgovinske krize zmanjšali dohodki, nakopal
na vrat dolg 300 milijonov gold. To se je godilo tako
naglo, da se od enega do drugega semestra ni več znalo,
koliko se je prav za prav dovolilo in izdalo za odstra-
nitev gospodarstvene krize. S tem sicer ni rečeno, da
posamezni poslanci večine državnega zbora niso vedeli,
kam je prešel denar, kajti bili so znanci, osobni in po-
litični prijatelji, katerim se je pomoglo z njim. A na-
vzlic tem umetelnim pripomočkom se je dovršila kriza.
K večemu bi se moglo reči, da so se na troške vseh
potegnili posamezniki iz zadrege. Davkini dohodki so
se zmanjšali, državni troški so siloma rastli. Poleg tega
je treba bilo mnogo železnic združiti in kupovati, za kar
je zopet treba bilo mnogo novcev. A ker tudi borzijanci
nočejo vedno posojevati, nista mogla vlada in državni
zbor storiti drugega, nego povišati davke.

Božično dete, namenjeno Avstrijskim državljanom,
je tedaj, če tudi ne še razvito, vendar za razvoj ugodno
povišanje davkov. Ko je sedanja vlada nastopila, bilo

je zlatá vse polno. Po petletnem delovanju se je nare-
dilo 300 milijonov goldinarjev dolga in zdaj se ne na-
haja pomoč drugod nego v poviševanju davkov. A to se
godí brez fevdalcev in klerikalcev. Za Bacha,
Schmerlinga, Belcredija, kateri so bili 17 let delujoči
v Avstrijskem državnem življenju, se nam je samo en-
krat zvišal davek. Sedanja sistema je pričela 1868.
leta davke zviševati in ob enem obresti znižavati. Leta
1878. se bodo ljudstvu zopet drugič zvišali davki, in
morebiti se pet let pozneje to zopet ponovi v tretje.
Kakor se kaže, bode tega treba, za porabo novcev
pa ni skrbí.

Pogled v Avstrijski državni stroškovnik (bud- get) za leto 1878

z ozirom na leto 1871.

Poglejmo nekatere rubrike državnih stroškov, kakor
jih kaže po vladi državnemu zboru predloženi stroškovnik
in primerimo jih z onimi od leta 1871., ko je od libe-
ralcev toliko obrekovani grof Hohenwart ministerstva
predsednik bil.

Sedanje Auerspergovo ministerstvo prizadeva dav-
koplačevalcem vsako leto 206.000 gold. proti 125.000
gold. pod ministerstvom Hohenwartovim. Razloček
je za 80.500 gold. na leto in dan. Do leta 1872. nam-
reč so Dunajski ministri dobivali po 8400 gold. stalne
plače, 4200 gold. opravilne priklade (Functionszulage)
in 2100 gold. za stanovanje, skupaj je tedaj en minister
dobival 14.700 gold.

Sedanjemu Auersperg-Lasserjevemu ministerstvu se
je to gledé na „volkswirtschaftlichen Aufschwung“
premalo zdelo in zato se je s pritrjenjem večine držav-
nega zbora stalna plača vsacemu ministru od 8400 gld.
povikšala na 10.000 gold. in opravilna priklada od
4200 gold. tudi na 10.000 gold. Dandanes vleče tedaj
en minister 20.000 gold. Vrh tega ima več del mini-
strov še stanovanje in tisti ministri, ki so ob enem dr-
žavni poslanci, imajo za to še po 10 gld. na dan dnine
(dät). Prejšnje čase smo imeli tudi le 8 ministrov, zdaj
pa jih je 12.

Poglejmo si zdaj le še samo eno ministerstvo —
namreč ministerstvo notranjih oprav, koliko to
stroškov prizadeva zdaj memo leta 1871.

Leta 1871. so skupni stroški v vseh razdelkih
(agendab) tega ministerstva znesli 15 milijonov 874.244
gold., za leto 1878. pa so preračunani na 17 milijonov
in 324.684 gld. Razloček je po takem velik, ker znaša
1 milijon in 450.440 gold. in vrh tega so se še marsi-
kateri stroški, ki so leta 1871. bili zaračunani v stro-
škovniku ministerstva notranjih oprav, v proračun za l.
1878. predstavili v rubriko kakega drugega ministerstva.
Tako se sme reči, da so v poslednjih 6 letih stroški
ministerstva notranjih oprav (Lasserjevega) blizo za 2
milijona viši.

To dandanes memo leta 1871. tako osnovano dr-
žavno gospodarstvo kaže pa celó velike razločke med
Avstrijskim in Pruskim ministerstvom notranjih oprav
po proračunu za leto 1877/8. Na Pruskem znašajo
stroški pa politično upravo (ministerstvo notranjih oprav)
23 milijonov in 743.840 drž. mark ali po našem denarju
11 milijonov in 871.920 gold. za 24 milijonov prebi-
valcev, ki jih Prusija šteje, — v Avstriji pa za 20
milijonov prebivalcev 17 milijonov in 324.684 gold. Če
se po takem ti stroški (samo stroški za politično upravo)
razdelijo (repartirajo) na število prebivalcev, pride
po takem na eno glavo na Pruskem 49.4 krajc., v
Avstriji pa po 86.6 krajc., tedaj za 25 odstotkov